

SOVRAŽNI NARATIVI V SPLETNIH MEDIJAH IN SPLETNI KOMUNIKACIJI V SLOVENIJI

Ajda Šulc in Iztok Šori

Projekt “(Od)govor – Zoperstavljanje sovražnemu govoru v Jugovzhodni Evropi:
Učenje in delovanje proti sovražnemu govoru na spletu”

Koordinator projekta: Mirovni inštitut, Ljubljana
Partnerji: Univerza v Ljubljani (Fakulteta za družbene vede),
Center za mirovne študije, Zagreb, Novosadska novinarska šola, Novi Sad
Info: <https://www.mirovni-institut.si/projekti/odgovor/>
Kontakt: brankica.petkovic@mirovni-institut.si

SOVRAŽNI NARATIVI V SPLETNIH MEDIJIH IN SPLETNI KOMUNIKACIJI V SLOVENIJI

Avtorja:
Ajda Šulc in Iztok Šori

Vodja raziskave: Stefan Janjič
Vodja projekta: Brankica Petković

Jezikovni pregled: Mojca Benkovič
Jezikovni pregled povzetka v angleščini: Fiona Thompson
Oblikovalka: Špela Kranjec za Filip Kranjec s.p.

Izdajatelj: Mirovni Inštitut - Inštitut za sodobne družbene in politične študije

Ljubljana, 2020

© Mirovni inštitut in avtorja

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

COBISS.SI-ID=42791427
ISBN 978-961-6455-92-3 (pdf)

SOVRAŽNI NARATIVI V SPLETNIH MEDIJIH IN SPLETNI KOMUNIKACIJI V SLOVENIJI

Ajda Šulc in Iztok Šori

Publikacija je nastala s finančno podporo Evropske unije. Za vsebino publikacije odgovarjajo izključno izdajatelj in avtorja. Vsebina ne izraža nujno stališč Evropske unije.

KAZALO

1	UVOD	4
2	METODOLOGIJA	6
3	Študija primera 1: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI BEGUNCEM	8
	3.1 Glavni sovražni narativ	8
	3.2 Specifični narativi	8
	3.3 Odgovori na sovraštvo	12
4	Študija primera 2: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI POLITIČNI OPOZICIJI	13
	4.1 Glavni sovražni narativ	13
	4.2 Specifični narativi	14
	4.3 Odgovori na sovraštvo	16
5	Študija primera 3: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI NOVINARJEM	17
	5.1 Glavni sovražni narativ	17
	5.2 Specifični narativi	18
	5.3 Odgovori na sovraštvo	20
6	Študija primera 4: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI LGBTQ	21
	6.1 Glavni sovražni narativ	22
	6.2 Specifični narativi	22
	6.3 Odgovori na sovraštvo	23
7	PRIMERJALNA ANALIZA	26
9	PREVENTIVNI IN EX POST UKREPI ZOPERSTAVLJANJA SOVRAŽNEMU DISKURZU V SLOVENIJI	27
8	ZAKLJUČEK	28
10	PRIPOROČILA	30
11	ENGLISH SUMMARY	32
	Literatura in viri	35
	Analizirani članki	35

SOVRAŽNI NARATIVI V SPLETNIH MEDIJIH IN SPLETNI KOMUNIKACIJI V SLOVENIJI

UVOD

Reprodukcija diskriminatornih vsebin na slovenskem medijskem področju je v zadnjem času predmet številnih razprav in analiz, ki opozarjajo na vseprisotnost sovražne stereotipizacije, sistematičnega širjenja dezinformacij in razpihovanja sovraštva do različnih družbenih skupin v prispevkih nekaterih medijev in uporabniško generirani vsebini na spletu. Politično motivirane medijske hiše na svojih portalih in družbenih omrežjih sistematično širijo propagando, ki temelji na izključevanju in razdvajanju, kar se kaže v še intenzivnejšem sovraštvu, ki ga izražajo bralci ali sledilci v svojih objavah ali komentarjih. Kljub kaznivosti sovražnega govora kot spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu Kazenskega zakonika (KZ-1, 2012) večina takih zapisov ostane nesankcionirana, ukrepanje pa prepuščeno volji in interesom moderatorjem spletnih mest. Pomanjkljiva ali neustrezna pravna praksa omogoča relativizacijo in politizacijo problema, kar otežuje delovanje pobud, ki si prizadevajo za ustrezno ureditev področja. Posledično medijsko in politično področje proizvajata in reproducirata diskriminacijo, ki se na spletu širi praktično neomejeno in še dodatno legitimira sovražna čustva javnosti.

V tem poročilu analiziramo glavne značilnosti sovražnih vsebin v spletnih medijih in komunikaciji uporabnikov, da bi v nadaljevanju projekta razvili uspešno strategijo odzivanja na take sovražne zapise. Izhajamo iz spoznanja, da sta za učinkovito zoperstavljanje sovražnemu govoru potrebna njegovo razumevanje ter poznavanje oblik, tarč in dinamike spletnega komuniciranja. Na podlagi tega lahko razvijemo smiselne odzive z nasprotno in alternativno naracijo¹ kot aktivnim sodelovanjem v spletni komunikaciji z odzivi, ki z dejstvi izpostavijo dezinformacije v sovražnih vsebinah ali s pozitivnimi ali humornimi zapisi odgovarjajo na sovraštvo, se z njim soočijo, predstavijo alternativo ali ga diskreditirajo.

V raziskavi, ki smo jo izvedli septembra in oktobra 2020, smo definirali relevantne tarče sovražnega govora ter identificirali pomembne dogodke, ki so tako komunikacijo sprožili na izbranih medijskih in družbenih portalih, in sicer v omejenem časovnem okviru med junijem 2019 in junijem 2020. Za vsako od štirih tarč – begunci, politična opozicija, novinarji in LGBTQ-skupnost v nadaljevanju poročila predstavljamo izsledke analize sovražnih narativov proti njim. Hkrati smo bili pozorni na obstoječe nasprotne narative drugih uporabnikov, ki smo jih analizirali predvsem z vidika načina odgovaranja in njihovega učinka.

Na podlagi analize obstoječe prakse bomo povzeli možnosti in priporočila za ukrepanje proti sovražnim vsebinam na spletu v Sloveniji.

¹ Priročnik »Zmoremo! Ukrepanje proti sovražnemu govoru skozi nasprotne in alternativne naracije« (de Latour in drugi, 2019) opredeljuje nasprotne naracije kot odzivanje na sovražni govor z njegovo diskreditacijo ali dekonstrukcijo, alternativne pa kot odgovor, ki predstavlja alternativne informacije s humorjem in sklicevanjem na čustva, upravičevanjem drugačnih pogledov.

Po razlagi dr. Joža Vogrinca (v Vrdlovec, 2016) uporabe poslovenjenega angleškega izraza »narrative« razumemo in v tem poročilu uporabljamo izraz »naracija« kot proces pripovedovanja, »narativ« pa kot rezultat takšnega dejanja.

Raziskava je nastala v okviru projekta »(Od)govor – Zoperstavljanje sovražnemu govoru v Jugovzhodni Evropi: Učenje in delovanje proti sovražnemu govoru na spletu«, ki ga koordinira Mirovni Inštitut, Ljubljana, v sodelovanju s partnerskimi organizacijami Univerza v Ljubljani (Fakulteta za družbene vede), Center za mirovne študije, Zagreb, in Novosadska novinarska šola, Novi Sad. Projekt financira Evropska unija v okviru Programa za pravosodje in Programa za pravice, enakost in državljanstvo.

Sorodna raziskava poteka tudi v projektu »Resilience – Civil Society for Media Free of Hate and Disinformation«², v katerem sodeluje devet partnerjev z Zahodnega Balkana (iz Albanije, Bosne in Hercegovine, Kosova, Črne gore, Severne Makedonije, Srbije) in Turčije.

² Več o projektu na: <https://seenpm.org/about-resilience/>

METODOLOGIJA

Z analizo smo odgovarjali na osrednje raziskovalno vprašanje:

Kakšni so glavni vzorci sovražnih narativov v spletnih medijih in komunikaciji v Sloveniji?

Za ta namen je projekt predvideval štiri skupine tarč, ki so še posebej izpostavljene sovražstvu na spletu v Sloveniji. V projektu že določene tarče – begunci, politična opozicija in novinarji – so se kot predvideno tudi za slovensko okolje izkazale kot relevantne. Kot dodatno skupino smo izbrali skupnost LGBTQ, ki je predvsem ob določenih dogodkih izrazito izpostavljena hujšim oblikam sovražstva in diskriminacije v širših družbenih razpravah.

S pregledom dogajanja v predvidenem časovnem okviru na temo štirih skupin, ki smo ga izvedli s predhodno analizo medijskih prispevkov in odzivov nanje na spletnih straneh medijskih portalov Nova24TV in RTV Slovenija³, smo prepoznali dogodke, ki so v tem obdobju sprožili še posebej sovražne odzive spletnih uporabnikov do izbranih tarč (tabela 1).

Tabela 1: Povzetek analiziranega vzorca

SKUPINA	DOGODEK	OBDOBJE
Begunci	Streljanje hrvaških policistov na prebežnike, ki so bili na poti v Slovenijo	16.–23. 11. in 27. 11.–4. 12. 2019
Politična opozicija	Alternativna proslava ob dnevu državnosti na Prešernovem trgu v sklopu protivladnih protestov	24. 6.–30. 6. 2020
Novinarji	Prva in druga Tarča na RTV Slovenija o nepravilnostih pri naročanju in nakupih zaščitne opreme	23. 4.–6. 5. 2020
LGBTQ	Objava oglasa T-2: »Vsak ima svoj optimum, T-2 ima Optimum za vse.«	2. 6.–16. 6. 2020

Na podlagi vsebine dogodkov in izkušenj iz prejšnjih raziskovalnih projektov na temo sovražnega govora na družbenih omrežjih smo identificirali potencialno relevantne spletne medije in profile na družbenih omrežjih. Od medijev glede na branost, doseg in številčnost odzivov in komentarjev po člankih prednjačita nacionalni RTV Slovenija ter strankarski Nova24TV, ki smo ju izbrali tudi zaradi možnosti primerjave med tipi medijev. Družbeni omrežji Facebook in Twitter smo vključili v analizo, ker se je izkazalo, da tam deluje največ javnih profilov in skupin, v katerih se gostijo sovražni komentarji. V skupinah na Facebooku in na splošno s izkalnikoma na Facebooku in Twitterju smo s pomočjo ključnih besed, ki se nanašajo na tarčno skupino in/ali na izbran dogodek, poiskali čim več relevantnih objav.

³ Po meritvah Alexe (2020) sta portala med najpogosteje dostopnimi spletnimi stranmi v Sloveniji. Med medijskimi portali je Nova24TV na prvem mestu, RTV Slovenija pa na četrtem.

Tabela 2: Izbrani medijski portali in družbena omrežja

MEDIJSKA PORTALA	Nova24tv.si, Rtv slo.si
DRUŽBENI OMREŽJI	Facebook, Twitter

Analizirali smo izbrane članke, pozitivne in sovražne komentarje ter dinamiko komuniciranja pod članki na medijskih portalih in objavami na družbenih omrežjih. Komentarje smo razvrstili po »priporočeni« na portalu RTV Slovenija ter podobnem »best« na portalu Nova24TV, na Facebooku smo izbrali funkcijo »vsi komentarji«, na Twitterju pa so odzivi samodejno razporejeni časovno. Pregledali smo prvih 40 komentarjev pod vsako novico ali objavo, če je bilo komentarjev manj, pa vse obstoječe.

Študija primera 1: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI BEGUNCEM

Izbran dogodek na temo begunskega dogajanja se nanaša na primer uporabe strelnega orožja v posredovanju hrvaškega policista ob srečanju s skupino beguncev, namenjenih v Slovenijo, pri čemer je bil eden od njih poškodovan, dne 16. 11. 2019. Podoben dogodek se je zgodil tudi 11 dni pozneje in ga v tej analizi obravnavamo v povezavi s prvim, saj je v medijskem poročanju o njem razbrati sklicevanje na prvega v smislu ponovitve podobnega incidenta. Izbrana medijska portala sta o vsakem dogodku pisala enkrat. Na Facebooku je več uporabnikov delilo eno od novic o dogodku, od tega je 16 javnih objav, ki jih analiziramo, sprožilo razpravo v komentarjih. V polovici primerov je šlo za objave enega od spletnih medijev na uradnem profilu (Nova24tv, Rtv slo.si, Planet18, Reporter.si ali Regional.si), v drugi polovici pa za objave v skupinah. Na družbenem omrežju Twitter smo našli samo nekaj deljenj novic, na katere je le malo uporabnikov dodalo komentarje.

3.1 Glavni sovražni narativ

Glavni sovražni narativ, ki se izraža v komentarjih, lahko strnemo v trditev, da begunci predstavljajo grožnjo evropski družbi, zaradi česar je njihov prihod upravičeno omejevati tudi s streljanjem nanje. Posamični komentarji z vseh analiziranih portalov pogosto izražajo neposredno strinjanje z omenjeno trditvijo, in sicer z neargumentiranim odobravanjem streljanja policistov na begunca. Na RTV Slovenija sicer samo en komentar neposredno podpre dejanja policistov, bežno s »Podpiram.« Izraziteje naklonjeni nasilju pa so nekateri komentarji na Nova24TV in Facebooku, ki sporočajo, da je policist ravnal pravilno in da je treba na prišleke dosledneje streljati, jih celo zadeti bolj točno z namenom takojšnje povzročitve smrti. Celotni skupini ljudi je tako odvzeta pravica do življenja, nekateri to celo utemeljijo s poniževalnim argumentom, da bi s tem zmanjšali stroške zdravljenja. Zaznati je bilo mogoče tudi spodbude slovenskim policistom, da bi morali ravnati podobno, ter primerjave z nekdanjim režimom Jugoslavije kot nekakšne dobre prakse varovanja meje s strelnim orožjem.

3.2 Specifični narativi

Z analizo komentarjev, ki podrobneje upravičujejo uporabo fizičnega nasilja nad beguncema, smo identificirali različne vsebinske sklope sovražnih sporočil, ki služijo kot argumentacija glavnega sovražnega narativa. Taki specifični narativi se v posameznih komentarjih lahko prepletajo, lahko pa jih kategoriziramo v 6 skupin, povzetih v tabeli 1.

Tabela 3: Povzetek sovražnih narativov proti beguncem

Begunci ogrožajo evropsko družbo; njihov prihod je upravičeno omejevati tudi s fizičnim nasiljem (streljanjem nanje).

- Ne gre za begunce, pač pa migrante	- So nasilni, kriminalci, potencialni teroristi
- Kršijo zakone, ilegalno prestopajo meje	- Islamizacija, invazija Vzhoda na Evropo
- Prihajajo z namenom izkoriščanja, živijo na naš račun	- Njihova številčnost ogroža obstoj Evropejcev

Nekatere specifične narative je mogoče razbrati ne samo iz komentarjev, temveč tudi iz člankov na portalu Nova24TV, kjer še posebej pridejo do izraza v nadaljnji primerjavi z načinom poročanja javne RTV Slovenija. Pomembna razlika je razvidna že iz (pod)naslovov člankov (tabela 2).

Tabela 4: Naslovi in podnaslovi člankov o dogodku, povezanem z begunci

PORTAL	rtvslo.si	nova24tv.si
Naslov članka z dne 17. 11. 2019	Hrvaška policija streljala na prebežnike, eden je v smrtni nevarnosti [1]	Izredno dogajanje na slovensko-hrvaški meji; streljali so na ilegalne migrante! [2]
Podnaslov članka z dne 17. 11. 2019	Očitki o brutalnosti hrvaške policije do prebežnikov trajajo dalj časa	Med preprečevanjem prehoda meje ilegalnim migrantom prišlo do streljanja, eden od ilegalcev težko ranjen prepeljan v bolnišnico
Naslov članka z dne 28. 11. 2019	Hrvaška policija s strelnim orožjem ranila še enega prebežnika [3]	Na Hrvaškem nov primer napada migranta na policista – ta je moral v sili streljati! [4]
Podnaslov članka z dne 28. 11. 2019	Policija: Prebežnik "z aktivnim upiranjem povzročil strel"	V sredo je hrvaški policist ustrelil ilegalnega migranta nedaleč od meje z Bosno in Hercegovino. Razlog za streljanje naj bi bil ilegalni migrant, ki je napadel policista in ni upošteval njegovih svaril.

a) »Ne gre za begunce, pač pa (ekonomske) migrante.«

Pomembno sporočilnost nosi že izbira uporabe termina za skupino ljudi, ki prihajajo v Evropo z globalnega juga. Na RTV Slovenija v obeh člankih uporabljajo izraz »prebežniki«, ki se je uveljavil kot precej nevtralen izraz in opisuje neformalni status tujcev, ki zapuščajo svojo državo iz različnih vzrokov in v drugo državo večinoma vstopajo ilegalno⁴. V komentarjih na članka RTV nekaj uporabnikov prevzame tako izražanje, nekateri pa izpostavijo, da ne gre za prebežnike. S to predpostavko novinarji Nova24TV z dosledno uporabo izraza »migranti«, kot nasprotje »beguncem«, zavzemajo stališče, da gre izključno za ekonomske migracije, da ljudje v resnici ne bežijo pred vojnami ali drugimi nevarnostmi in je torej njihov prihod neupravičen. Ta argument predstavi tudi nekaj uporabnikov Facebooka. Gre za diskriminatorno posploševanje na celotno skupino ljudi, s čimer se vsakemu od njih, ne glede na njegov dejanski razlog za beg, zanika pravico do mednarodne zaščite in solidarnosti. Dodatno je že v naslovih člankov na Nova24TV protimigrantsko čustvo stopnjevano z avtomatsko kriminalizacijo priseljevanja s pridevnikom »ilegalni (migranti)«. Na tem portalu tudi komentarji občutno stopnjujejo sovražni diskurz. Izrazi, ki jih komentatorji Nova24TV uporabljajo za begunce, niso le diskriminatorni, temveč jih izrazito dehumanizirajo in reducirajo na raven živali (»podgane«, »golazen«, »drhal«) ali bolezni (»nesnaga«, »tuberkulozneži«), pogosto s pridevnikom »muslimanski«.

b) »Begunci so po svoji naravi nasilni, potencialni kriminalci ali celo teroristi.«

Nadalje sovražni narativi pogosto prelagajo odgovornost za streljanje na žrtvi, ki sta kljub svoji viktimizaciji zreducirani na grožnjo, proti kateri je policist branil sebe in obstoječi družbeni red. V člankih RTV Slovenija neposredno sovražnega diskurza ni zaznati, citirajo pa skoraj absurdna pojasnila hrvaške policije, da je »oseba sama povzročila strel (z upiranjem)« ter da se je »policist med streljanjem spotaknil in padel ter po naključju zadel prebežnika«. Na Nova24TV je podobno za opis prvega dogodka uporabljeno brezosebno pripovedovanje, ki preusmerja odgovornost policista v dogodek, ki »se je« pripetil, članek z dne 28. 11. pa očitno prelaga odgovornost neposredno na ustreljeno osebo (tabela 2). Tak prikaz se v besedilih člankov tega portala še utrdi s poudarjanjem, da je do streljanja prišlo, »ker je ilegalni migrant napadel policista« in »bil nasilen«. Podobno sta dva uporabnika Facebooka v štirih skupinah poleg delitve novice zapisala celo obrnjen prikaz dogajanja in begunce predstavila kot napadalce (»oboroženi migranti streljajo na hrvaške policiste«), čeprav to v nobenem od člankov ni bilo potrjeno. Na drugi strani je v obeh člankih RTV Slovenija kot protiutež na kratko predstavljen očitke o pogosti prekomerni uporabi sile hrvaških policistov nad begunci. Kljub temu večina komentarjev pod člankoma skuša upravičiti uporabo strelnega orožja, vendar brez neposrednega odobranja; v smislu, da gre sicer za nehuman ukrep, vendar je zanj moral obstajati razlog. Legitimnost neposrednega fizičnega nasilja komentatorji tudi na družbenih omrežjih iščejo v predpostavljani samoobrambi policista, zaznati pa je tudi trditve, da so begunci nasilni, zločinci ali teroristi, ki neposredno ogrožajo našo varnost in jih je mogoče zaustaviti le s silo.

⁴ Po oceni ZRC SAZU (2015) v terminološki svetovalnici.

c) »Begunci kršijo zakone in ilegalno prestopajo meje. S tem napadajo pravni red in suverenost države, v katero prihajajo.«

Tako v člankih kot tudi v komentarjih je značilna kriminalizacija priseljevanja in ustvarjanje podobe beguncev kot kršiteljev pravnega reda, primarno že s samim prihodom v Evropo, za katerega se samodejno predpostavlja, da je ilegalen. Nova24TV poleg uporabe izraza »ilegalni migranti« v člankih tudi poudari, da je do streljanja prišlo zaradi »preprečevanja prehoda ilegalnih migrantov« in »nezakonitega bivanja«. Oba članka spremljajo fotografije državnih mej, ki jih varujejo policisti, kar skupaj z besedilom sporoča, da gre za varovanje »nas« pred »njimi«, nevarnimi »drugimi«, ki posegajo v naš pravni red. Tudi na RTV Slovenija in družbenih omrežjih komentarji najpogosteje upravičujejo streljanje na begunca z njunim ilegalnim vstopom v državo, z argumentom, da je državno mejo in zakonodajo treba varovati pred kršitvami. Razvije se diskurz, ki ne le odobrava fizično nasilje nad begunci, temveč uporabo strelnega orožja priznava kot upravičen odziv na kršenje zakona.

d) »Prihod beguncev je v resnici načrtovana islamizacija in invazija Vzhoda na Evropo.«

Ta narativ je še posebej značilen za komentarje na portalu Nova24TV, ki so izrazito neposredno usmerjeni k odobravanju fizičnega nasilja kot edinega načina, s katerim se lahko ustavi množični prihod beguncev v Evropo in s tem prepreči grožnja, ki naj bi jo posebljali. Pri tem jih večina v ospredje postavlja svarila pred t. i. islamizacijo (»vdor invazivnih muslimanov« ali celo »muslimanske teroristične golazni«). Osrednji narativ takih komentarjev izraža golo nezaželenost beguncev v Evropi, ki temelji na viktimizaciji obstoječe družbe kot žrtve Vzhoda in/ali islama in politike njenega sprejemanja. Izjava na Twitterju to povzema s trditvijo, da gre za »napad na Evropo«.

e) »Begunci v Evropo niso prišli delat, temveč izkoriščat naš sistem in živeti na naš račun.«

Manj komentarjev zavzema stališče, da begunci v resnici nimajo utemeljenega razloga za prihod v Evropo, temveč le izkoriščajo prijaznost Evropejcev. Poleg tega naj se ne bi želeli vključiti v družbo ali se zaposliti, želijo le »živeti na naš račun«, pridobiti socialno denarno pomoč, ki jo bodo plačali Evropejci.

f) »Priseljencev z Bližnjega vzhoda in iz Afrike je preveč. Z množičnim priseljevanjem in nesorazmerno višjo nataliteto ogrožajo obstoj Evropejcev.«

Nekajkrat je bil predstavljen tudi argument legitimnosti streljanja na begunce zaradi omejevanja nadaljnega prihoda še večjega števila priseljencev, v smislu odvracanja od priseljevanja. Kot dobra praksa je izpostavljena Bolgarija, ki naj bi s tem popolnoma ustavila prehod beguncev čez državo. Eden od komentatorjev k zaskrbljenosti glede prevelikega števila beguncev doda stereotip o njihovi nesorazmerno višji nataliteti v primerjavi z Evropejci.

3.3 Odgovori na sovraštvo

Odzivov na sovraštvo smo v komentarjih zasledili zelo malo. Največ obsodb nasilja nad begunci je bilo najti na portalu RTV Slovenija, nekaj pa tudi med komentarji na objave medijskih portalov na Facebooku. Ti so najpogosteje podvomili o strokovnosti in upoštevanju človekovih pravic hrvaške policije, se posmehnili absurdnosti njihovih izgovorov za streljanje in izrazili, da taki ukrepi in njihovo upravičevanje niso primerni. Prebrali smo opozorila, da Zahod povzroča destabilizacijo tretjega sveta in s tem migracije, da bi morali begunce sprejeti, jih vključiti ter da bi bile vloge lahko obrnjene. Na Facebooku so takim komentarjem večinoma sledili negativno nastrojeni odgovori proti komentatorju. Kot odgovor na odobravanje nasilja zaradi zaščite države je nekdo posmehljivo zapisal, da prebežnik ni mogel ogrožati Hrvaške, saj jo je želel zapustiti. Obsodb nasilja nismo zasledili na portalu Nova24TV, je bil pa izbrisan komentar, za katerega lahko glede na odgovore nanj sklepamo, da je obsojal sovraštvo.

Študija primera 2: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI POLITIČNI OPOZICIJI

Eden odmevnejših dogodkov v izbranem časovnem obdobju, ki je sprožil izrazito sovražne zapise proti posameznikom na podlagi njihovega nasprotovanja trenutni politični oblasti, je bila t. i. alternativna proslava ob dnevu državnosti. Ta se je 24. 6. 2020 v sklopu protivladnih protestov odvila na Prešernovem trgu kot odgovor na uradno državno proslavo istega dne. O dogodku je bil na RTV Slovenija objavljen en članek [5], pod katerim se je zbralo kar 710 komentarjev, na portalu Nova24TV pa trije članki z od 56 do 154 komentarji. Podobno so veliko odzivov prejeli video prispevka, objavljena na YouTubu iz profilov Nova24TV [6] in TOPTV SLOVENIJA [7], ter objave na Twitterju in Facebooku. Od slednjih izstopa predvsem v živo predvajan video celotnega dogajanja, objavljen iz Facebook profila Piščalka, ki je prejel več kot 2100 komentarjev.

4.1 Glavni sovražni narativ

Glavno sovražno sporočilo s skoraj vsemi njegovimi podkategorijami sovraštva proti nasprotnikom trenutne vlade (tabela 3) je praktično povzeto v treh člankih na temo alternativne proslave, objavljenih na Nova24TV, ter v video prispevku istega medija na YouTubu. S številnimi različnimi argumenti, ki jih po kategorijah predstavljamo v naslednjem poglavju, novinarji prikazujejo posameznike, ki nasprotujejo vladi, kot nasprotnike slovenske države ter moralnih in kulturnih vrednot Slovencev. To sporočilo je razbrati že iz naslovov člankov Nova24TV: »Nedostojne in zavržne aktivnosti plenilskih kulturnih marksistov pri bojkotu uradne državne proslave« (z dne 23. 6. 2020) [8], »"Antiproslava" v znamenju razkazovanja spolnih organov, tujih pesmih in totalitarnih simbolov« (z dne 25. 6. 2020) [9] in »Protidržavna proslava v čast komunizmu, anarhizmu in izprijenosti« (z dne 26. 6. 2020) [10]. V nadaljevanju besedila teh člankov podrobneje nizajo žalitve, ki se množično širijo še v komentarjih na tem portalu, kot tudi v objavah in komentarjih na Twitterju in ideoloških skupinah ter nekaterih medijskih profilih na Facebooku. Na portalu RTV Slovenija tega ni bilo zaznati niti v članku niti v komentarjih. Glavni sovražni narativ se kaže v obtožbah, da je šlo za protidržavno ali protinarodno dejanje, ki žali slovensko državnost, da so posamezniki Protislovenci ali anarhisti, ki želijo uničiti državo in ustvariti kaos in nasilje. Protestniki so predstavljeni kot grožnja, tudi potencialna poguba za državo na političnem nivoju, hkrati pa je to podkrepljeno s poudarjanjem njihove domnevne nemoralnosti in neprilagojenosti večinski družbi. Predvsem s sklicevanjem na primer enega od udeležencev, ki je na dogodku pokazal svojo golo zadnjico, se vrstijo zapisi o vseprisotni izprijenosti, ekscesih, vulgarnosti, nedostojnosti, zavrženosti, mentalnih boleznih. Izstopa predvsem objava Vlade Republike Slovenije na Twitterju, navedena tudi v enem od člankov Nova24TV, v kateri citirajo predsednika vlade: »Pozivanje na antiproslavo ob dnevu državnosti je nedostojno, zavržno in izven vsega, kar si predstavljamo pod besedami „normalnost“ in

„civilizacija“.« [11] Na podoben način so posmehovane kulturne vrednote protestnikov, ki so zreducirane na žaljivo posplošen prikaz iz konteksta vzetih elementov dogodka kot podobe kulturnega dometa nasprotnikov vlade. Tako je večkrat zapisano, da je njihova kultura vulgarna in ni skladna s »pravo« slovensko kulturo, da se razkazovanje zadnjice kaže kot sestavni del njihovih kulturnih vrednot, ter očitano, da so namesto slovenskih pesmi prepevali samo pesmi v drugih jezikih, kar domnevno potrjuje njihovo protidržavnost.

Tabela 5: Povzetek sovražnih narativov proti politični opoziciji

Posamezniki, ki nasprotujejo vladi (in se udeležujejo protivladnih protestov), so protidržavni in izprijeni, niso skladni s slovenskimi vrednotami.

- Podpirajo totalitarni režim, so komunisti	- Živijo na račun davkoplačevalcev
- So nezaželeni priseljenci iz držav nekdanje Jugoslavije	- So nasilni, povzročajo izgrede
- So povezani z opozicijskimi strankami ali del globoke države	- Ogrožajo javno zdravje

4.2 Specifični narativi

a) »Nasprotniki trenutne vlade poveljujejo komunistični totalitarni sistem in njegove zločine.«

Poleg splošnih obtožb o protidržavnosti in nemoralnosti so prisotni na alternativni proslavi najpogosteje označeni za ljubitelje komunističnega sistema, pri čemer je poudarjeno, da gre za totalitarni, tudi »zločinski« ali »krvavi« režim, odgovoren za milijone smrti, ki naj bi jih prisotni poveljevali. Avtorji takih narativov se sklicujejo na nekatere transparente, predvsem tiste z rdečo zvezdo, slogane ali pesmi, ki jih je bilo mogoče zaslediti na prireditvi. Zaznati je predloge, naj se te posameznike pošlje v Severno Korejo, Venezuelo ali »na jug«, da bi občutili posledice režima, ki ga častijo in v katerem bi bili tudi sami deležni kaznovanja ob izkazovanju nasprotovanja oblasti. Dodatno je ideološka podoba protestnikov zaostrena z oznakami »radikalni levičarji«, »levičarski skrajneži«, »anarhokomunisti« in »levi fašisti« ter izrazito žaljivimi, kot so »komunistična golazen«, »rdeča sodrga« in »levuharji«.

b) »Gre za brezposelne osebe, ki živijo na račun davkoplačevalcev, predvsem za samooklicane kulturnike, ki neupravičeno prejemajo finančno podporo, namesto da bi delali.«

Drugi najpogostejši specifični narativ se kaže s prikazovanjem tarče kot družbeno nekoristnih, lenih in brezposelnih oseb, predvsem »zajedalcev« proračuna, v katerega prispevajo delavni in poštene državljanji, kot sami sebe prepoznajo avtorji takih zapisov. Gre za samodejno predpostavko, da udeleženci proslave ne delajo ničesar in prejemajo socialno podporo.

Pogosto so na tak način degradirani tudi kulturni delavci, prisotni na proslavi, katerih delo je v komentarjih popolnoma zaničevano, hkrati pa se širi predsodek, da za svoje nepomembno delo prejemajo visoke zneske iz državnega proračuna. Vrstijo se pozivi, da bi jih morali poslati delat in jim odvzeti privilegije. Kot povzame eden od člankov na portalu Nova24TV: »Antiproslava je pokazala vso bedo [...] iz proračuna [financirane] kulturne Ljubljane, ki hrani anarhiste, jugonostalgike, poveličevalce genocida, teroristične skupine in brezdelneže. Antiproslava je pokazala, da je treba v Sloveniji še marsikaj postoriti, da bosta država in delo zopet postali vrednoti.« [10]

c) »Proti aktualni vladi se izražajo priseljenci ali njihovi potomci, večinoma z juga oz. Balkana. S tem kažejo svojo nastrojenost in nevhvaležnost Sloveniji.«

V več komentarjih je izražena predpostavka, da so udeleženci alternativne proslave večinoma priseljenci iz držav nekdanje Jugoslavije, ki so prikazani kot nasprotje zavednim Slovencem. Ustvari se narodnostna delitev na »mi« in »oni«, s čimer se interpretira domnevno občutne razlike v vrednotah. Zelo neposredno je ob tem večinoma izražena želja, naj ti »tujci« zapustijo Slovenijo in se vrnejo v države, iz katerih prihajajo oni ali njihovi predniki. Odvzeta jim je pravica do bivanja in izražanja mnenja, ne glede na državljanstvo ali čas bivanja v Sloveniji, in to samo na podlagi nedokazane predpostavke, da niso Slovenci.

d) »Nasprotniki vlade so nasilni, nestrinjanje kažejo z izgredi in uničevanjem tuje lastnine.«

Še ena od negativnih lastnosti, ki se pripisuje udeležencem alternativne proslave, je neprilagojenost v smislu nasilnega vedenja in povzročanja izgredov. Pozornost se preusmerja na kakršnekoli potencialno nasilne slogane ali dejanja, pisalo se je o ustvarjanju pogojev za poostren nadzor in celo »terorističnem napadu na proslavo«. Celotna skupina ljudi je zreducirana na »podivjano hordo« in »razgrajače«. V člankih Nova24TV in nekaterih komentarjih se poudarja predvsem prisotnost skupine Antifa, ki je označena za teroristično in nasilno, kar naj bi kazalo na odobravanje nasilja vseh udeležencev. Značilne so primerjave z izgredi v ZDA.

Kot odgovor na domnevno nasilništvo ali zgolj ideološko pripadnost je pogosto zaznati tudi pozive h kaznovanju udeležencev – od finančnih in zapornih kazni do uporabe nasilja z vodnim topom, paralizatorji, celo služenjem na Golem otoku. Nekateri to stopnjujejo tudi do golega nasilja s pozivi k »čiščenju«, požigom domnevnih lokacij združevanja oseb na proslavi in z GIF-posnetki eksplozij.

e) »Gibanja proti aktualni vladi organizirajo opozicijske stranke, ki ljudi ščuvajo in vabijo na takšne dogodke, da bi zrušili koalicijo. Delujejo znotraj globoke države.«

S sklicevanjem na njihovo prisotnost na alternativni proslavi so v komentarjih nekajkrat izpostavljeni politiki opozicijskih strank. Redko so predstavljeni kot soorganizatorji dogodka,

večkrat pa zasmehovani. Pogosteje se predpostavlja povezanost gibanja z Milanom Kučanom in s tem s t. i. globoko državo, znotraj katere naj bi delovali tudi politiki opozicijskih strank.

f) »Z udeležbo na proslavah in shodih proti vladi njeni nasprotniki ogrožajo javno zdravje.«

Redkeje je predvsem v komentarjih na vseh portalih, razen RTV Slovenija, zaznati očitke, da udeleženci proslave s svojimi dejanji širijo koronavirus, saj ne upoštevajo varnostne razdalje in ne nosijo mask. Nanje se prelaga odgovornost za okužbe ali se jim očita, da so malomarni. Gre za edini specifični narativ, ki je prisoten tudi v članku na RTV Slovenija kot očitek: »Prešernov trg je popolnoma poln, fizične razdalje med protestniki ni, prav tako je zelo malo udeležencev, ki nosijo maske, čeprav ima Slovenija trenutno porast okužb z novim koronavirusom.« Poleg podobnega očitka o kršenju prepovedi zbiranja zaradi epidemioloških razlogov pa članek Nova24TV stopnjuje politična čustva in poveže ta narativ s prejšnjim v: »K temu jih je spodbujal nekdanji premier Marjan Šarec, ki si želi, da bi se čim več ljudi potencialno okužilo.«

Na splošno je mogoče zaznati, da na temo politične opozicije Nova24TV še posebej neposredno in ponižujoče širi prej opisane sovražne narative, kar povzemajo ključne oznake enega od člankov [10], zajete na sliki 1.

Slika 1: Oznake članka Nova24TV

Oznake anarhisti antiproslava brezdelneži izprejenost jugonostalgiki komunizem Marjan Šarec RTV Slovenija
Špela Kožar

4.3 Odgovori na sovraštvo

V analizirani politični temi je opaziti predvsem izrazito polarizacijo komentatorjev in reduciranje razprave na osebno raven. Zdi se, da se mnogi poistovetijo z enim od dveh političnih polov in posledično bojeviteje zagovarjajo z njim povezane ideje. Strinjanje z alternativno proslavo je v delu komentarjev predstavljeno z argumentacijo njenih glavnih idej, vendar večinoma v sovražnem ali zasmehujočem tonu do koalicijskih strank ali predsednika vlade. Ti so označeni kot nekdanji komunisti ali domobranci, očita se jim onemogočanje demokracije, njihovi volivci so zasmehovani kot ovce. Odgovori na sovraštvo do politične opozicije so tako pogosto podobno sovražni ali posmehljivi, veliko je predvsem osebnih žalitev komentatorjev iz obeh polov na podlagi drugačnega političnega prepričanja, vendar vsebinsko neargumentiranih. Kot argumente smo zasledili predvsem odgovore na očitke o protidržavnosti alternativne proslave, ki opozarjajo na podobna dejanja trenutnega predsednika vlade v času, ko je pripadal opoziciji. To presenetljivo izstopa predvsem med odgovori na tvit Vlade Republike Slovenije. Podobno na očitke o udeležencih proslave kot izkoriščevalcih proračuna več posameznikov odvrne, da so pravzaprav ravno politiki plačani iz davkopačevalskega denarja. Na objave Nova24TV nekateri odgovarjajo, da medij poroča neprimerno pristransko in seje sovraštvo.

Študija primera 3: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI NOVINARJEM

Nacionalni medij RTV Slovenija je v dveh zaporednih oddajah Tarča, 23. in 30. 4. 2020, razkril nepravilnosti v ozadju naročanja in nakupov zaščitne opreme, v katere naj bi bili vpleteni nekateri vidnejši politiki koalicijskih strank. V obeh oddajah so gostili »žvižgača« Ivana Galeta in nekatere politike, da bi razjasnili dogajanje glede spornih primerov. Na eni strani so razkritja vzbudila ogorčenje proti domnevno vpletenim politikom zaradi zlorabe položaja, na drugi strani pa so predvsem iz koalicije in od njihovih podpornikov prihajale ostre kritike medija, novinarjev in voditeljice oddaje. V nadaljevanju smo se osredotočili na slednje – analizirali smo, kateri sovražni narativi proti novinarjem javne televizije se pojavijo v povezavi z objavami na temo dveh Tarč o zaščitni opremi.

Na portalu RTV Slovenija so bili objavljeni trije članki s fokusom na oddaji Tarča [12, 13, 14] ter več drugih prispevkov, ki pa se osredotočajo na domnevne nepravilnosti glede nabave zaščitne opreme, razkrite v Tarči, zato teh ne obravnavamo. Pod vsemi tremi analiziranimi članki je zapisanih ogromno komentarjev, od 1120 do 2060 na članek. Na drugi strani je bilo na portalu Nova24TV objavljenih občutno več prispevkov, ki obravnavajo predvsem samo oddajo, novinarje ali medij, in sicer so primarno usmerjeni v njihovo diskreditacijo. Takih člankov, objavljenih od 24. 4. do 5. 5. 2020, smo na njihovem portalu zabeležili kar 11 [15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24] [25]. Pregledali smo prvih 40 komentarjev vseh novic in objav na Facebooku, ki te novice delijo, ter tvite predvsem vidnejših predstavnikov slovenske politike in tiste z več odzivi.

5.1 Glavni sovražni narativ

Pogoste in velikokrat zelo neposredno izražene očitke javni televiziji, ki se pojavljajo v člankih na Nova24TV in v komentarjih na vseh portalih (pri tem na RTV Slovenija izrazito manj), lahko strnemo v sporočilo, da novinarji javne RTV Slovenija v nasprotju s svojim poslanstvom ne delujejo v korist splošne slovenske javnosti. Nekateri od argumentov za to so v besedilih podrobneje razdelani in jih lahko kategoriziramo v pet vsebinskih sklopov, predstavljenih v tabeli 4 in podrobneje v naslednjem poglavju.

Tabela 6: Povzetek sovražnih narativov proti novinarjem

Novinarji javne RTV Slovenija ne delujejo v korist splošne javnosti in državljanov Slovenije, temveč so njihovi sovražniki.

- RTV Slovenija je politični medij	- Širijo lažne novice, manipulirajo, zavajajo
- Poročajo subjektivno, selektivno	- Ukiniti bi bilo treba obvezni RTV-prispevek
- Novinarji so osebno odgovorni za vsebine, zato jih je upravičeno žaliti na osebni nivoju	

Več sovražnih zapisov izraža dvome o verodostojnosti in kakovosti javnega medija tudi prek splošnih obtožb, ki smo jih zaznali predvsem v komentarjih na članke Nova24TV ter objave na Facebooku in Twitterju. RTV Slovenija naj bi tako delovala neprofesionalno, neetično in nekorektno, celo kriminalno in skorumpirano. Kot javni medij naj bi bili sramota za državo, zaznati je nekaj neposrednih predpostavk, da novinarji ne delajo v prid slovenskemu narodu in kulturi. Ostrejši komentatorji uporabijo žaljivke, kot so »pokvarjenci«, »greznica«, »javna hiša«, »leglo dobro plačanih brezdolnežev«, »televizijska golazen« in nekatere druge vulgarne izraze. Zaposlenih na RTV Slovenija naj bi bilo preveč, njihovo delo pa naj bi bilo slabe kakovosti, zato bi jih morali več odpustiti ali zamenjati kader. V manjšem številu je zaznati komentarje, ki žalijo novinarje na podlagi njihove domnevne narodnostne pripadnosti, s predpostavko, da jih je več priseljencev iz držav nekdanje Jugoslavije. To naj bi se po mnenju enega od komentatorjev kazalo v medijskih vsebinah, ki ščuvajo gledalce proti Slovencem.

5.2 Specifični narativi

a) »RTV Slovenija ni neodvisen, pač pa politični medij. V sodelovanju z levo opozicijo in globoko državo želijo diskreditirati in porušiti trenutno desnosredinsko vlado.«

V člankih Nova24TV in predvsem v komentarjih na te članke na portalu in Facebooku je razkritje nepravilnosti pri nabavah zaščitne opreme, v katere so bili vpleteni tudi politiki koalicije, predstavljeno kot politično motivirana diskreditacija trenutne vlade in poročanje, ki naj ne bi bilo opravljeno v skladu z načeli neodvisnega raziskovalnega novinarstva. V skladu s tem naj bi RTV Slovenija podpiral takratno opozicijo in deloval v prid levi politični opciji. Tak narativ se pogosto pojavi skupaj s poveličevanjem vlade Janeza Janše in predstavljanjem dela vlade v času pandemije kot strokovnega in uspešnega, kot dokaz pristranskosti RTV Slovenija. Tako Nova24TV: »Toda primer Tarče in Knaflja pove le eno: da je šlo za načrtno inkvizicijo proti vladi, ki je z dobrimi nameni kupovala zaščitno opremo v najtežjih časih po drugi svetovni vojni.« [22] Dodatno se v komentarjih sovražnost stopnjuje v neposredne obtožbe, da gre za levičarski ali komunistični medij, povezuje se ga z Udbo, Agitpropom, Milanom Kučanom in t. i. globoko državo, ki naj bi usmerjala delo tega medija za lastne interese. Nekateri komentatorji za izražanje takega prepričanja pogosto uporabijo vulgarne žaljivke, kot so »levičarski talibanski politkomisarji«, »levičarski gnoj«, »rdeči klerikalci«, »levičarsko dno«, »kurbe komunistične«, »leva medijska trobila«, »rdeča pokvarjena greznica« in podobno.

b) »Novinarji RTV Slovenija lažejo in zavajajo. Članki, ki jih objavljajo, so lažne novice.«

V skladu s prepričanjem, da informacije, ki jih dostavlja RTV Slovenija, niso verodostojne, so tudi v prispevkih na Nova24TV predstavljeni dvomi o resničnosti objavljenih razkritij. Nekajkrat je to zapisano posredno kot špekulacija, da poročanje RTV ne temelji na dejstvih, da nimajo prepričljivih in verodostojnih dokazov ali argumentov, zgolj ugibajo, zavajajo in iščejo

senzacionalne novice. V nekaj člankih pa kar neposredno označijo informacije za »podle laži«, »izmišljeno afero«, »neresnico« in v enem zaključijo z: »Zato lahko ob koncu napišemo, da je bila tokratna Tarča resnično lep primer prikazovanja lažnih novic v Sloveniji.« [19] Podoben narativ se širi tudi v komentarjih, ki se strinjajo, da so novinarji RTV Slovenija senzacionalistični, manipulativni in neverodostojni, celo »lažnive barabe«.

c) »Poročanje RTV Slovenija je subjektivno in pristransko. Nekatere svoje goste diskriminirajo.«

Najpogostejši narativ Nova24TV in objav na Twitterju, nekoliko redkejši pa v drugih komentarjih, očita subjektivnost in pristranskost novinarjev in voditeljice oddaje Tarča. Slednja naj bi bila do gostov predstavnikov koalicije, pri katerih se ugotavlja nepravilnosti glede nabave zaščitne opreme, nespoštljiva, poniževalna in manipulativna, jim ne pusti do besede, novinar Nova24TV ji pripiše celo »inkvizicijsko vlogo«. Kot razlog za to nekateri komentatorji navedejo domnevni cilj ustvariti senzacionalno vsebino, ne glede na to, da je oseba obtožena po krivici. Na drugi strani naj bi bila do gostov, ki so predstavljali dokaze o nepravilnostih, nesorazmerno prijaznejša, kar naj bi kazalo na to, da je oddaja vnaprej prirejena in zasnovana na način, ki ciljno napada določeno opcijo.

Velik del očitkov o pristranskosti izpostavlja kot take tudi izbrane goste v oddajah Tarča, ki naj bi bili subjektivni ali politično nastavljeni, nekompetentni ali na splošno izbrani na način, ki ustreza selektivnemu poročanju RTV Slovenija. Večkrat sta kot taka označena »žvižgač« Ivan Gale in zdravnik dr. Rihard Knafelj.

d) »RTV Slovenija ne deluje v interesu celotnega naroda, vseeno pa ga financiramo vsi državljani. Ukine naj se obvezno plačevanje RTV-prispevka.«

Predvsem v komentarjih se v povezavi z omenjenimi narativi pogosto kaže zelo neposredno izražen odklon uporabnikov do obveznega RTV-prispevka, ki naj bi ga plačevali vsi imetniki radijskih ali televizijskih sprejemnikov. Nekajkrat je to argumentirano s podatki o domnevno previsokih zneskih prejetega davkoplačevalskega denarja in prevelikem številu zaposlenih ter oceno, da ti kljub vsemu ustvarjajo pristransko in nekakovostno vsebino. Najpogosteje pa gre samo za pozive k ukinitvi obveznega plačevanja in opozarjanje na neustreznost tega, da so prispevek »prisiljeni« plačevati vsi, tudi tisti, ki se z vsebino RTV Slovenija ne strinjajo in bi prispevek raje namenili drugim medijem.

e) »Novinarji so osebno odgovorni za vsebine, zato jih je upravičeno žaliti na osebni nivoju.«

Pogosto argumentacijo nestrinjanja s poročanjem medija zamenjajo diskreditacija in osebne žaljivke novinarjev posameznikov. V člankih Nova24TV je to mogoče razbrati iz izpostavljanja posameznikov in žaljivih pridevnikov, ki so pri tem uporabljeni – »sramotno« in »kvazi raziskovalni novinarji« predvsem v povezavi z voditeljico Eriko Žnidaršič ter »pokvarjena

manipulacija paradne novinarke« za novinarko Natašo Markovič. Številni komentarji predvsem na portalu Nova24TV in Facebooku, ki delijo novice tega portala, se spustijo na še bolj osebno in ponižujočo raven. Zapisi se posmehujejo novinarjem, predvsem pa novinarkam, žalijo inteligenco in videz voditeljice, jo označujejo kot sramoto in osebo, ki je izgubila ugled. Pod prispevki, ki izpostavljajo Eriko Žnidaršič in Natašo Markovič, se vrstijo vulgarni zapisi: »prasice pokvarjene«, »nora koza«, »živ hudič«, »kurbe satansko komunistično rdečefašistične«, »pokvarjena plačanka«, »lažnivke«, »naščuvane psice« in »presstitutke«, RTV Slovenija je označena kot »javna hiša«, njeni zaposleni naj bi bili alkoholiki, ter mnogi drugi zapisi.

5.3 Odgovori na sovraštvo

Na sovražne zapise, ki povezujejo RTV Slovenija s komunistično oblastjo, je predvsem na portalu Nova24TV mogoče prepoznati nekaj komentarjev, ki skušajo odgovoriti z nasprotnimi narativi, npr. z opozarjanjem, da gre za teorije zarote in da komunizma kot sistema pri nas ni več. Velika večina komentarjev, za katere je mogoče sklepati, da so bili zapisani kot odgovor na sovražne zapise, je izbrisana s portala, so pa še objavljeni odzivi nanje, ki so večinoma vulgarni in komentatorja žalijo, tudi povezujejo s komunizmom.

Najbolj konstruktivne, vendar pogosto hkrati žaljive razprave se odvijajo na portalu RTV Slovenija in Facebooku kot odziv na v komentarjih izraženo nezaupanje v informacije, ki jih RTV Slovenija predstavlja v Tarčah. Na trditve, da so v Tarči poročali senzacionalistično in brez konkretnih argumentov, več uporabnikov odgovarja, da predstavljene informacije dokazujejo krivdo vpletenih in poudarjajo, da je nepravilnosti treba odkrivati in jih izpostavljati, ne zagovarjati. Pogosto se razvije debata o postopkih naročanja zaščitne opreme in odkritih nepravilnostih, nekateri pohvalijo RTV Slovenija za dobro opravljeno delo. Podobno nekateri na očitke o pristranskosti odgovarjajo, da so bili tudi v prvo Tarčo povabljeni nekateri domnevno vpleteni koalicijski politiki, vendar se niso odzvali. Na Twitterju tudi domnevno vpletenim ali drugim vidnejšim politikom, ki kritizirajo poročanje in pristranskost RTV Slovenija, uporabniki v večjem številu komentirajo s pozivi, naj se domneve raziščejo, naj vpleteni prevzamejo odgovornost ali pojasnijo nekatere v Tarčah razkrite informacije. Nekateri jih obtožujejo, da lažejo in so koruptivni, naj jih bo sram, ter napovedujejo, da jim bo sodil narod.

Najpogosteje so odgovori na žaljive zapise proti RTV Slovenija usmerjeni v primerjavo z Nova24TV. Mnogi uporabniki zagovarjajo mnenje, da je RTV Slovenija veliko bolj nepristranska in deluje profesionalno, saj je »televizija vseh«, medtem ko je Nova24TV izrazito politična, povezana s koalicijsko stranko SDS in predsednikom vlade Janezom Janšo. Več je očitkov, da je ravno Nova24TV neprofesionalna, pretirava z obtožbami in neargumentirano žali. Uveljavila se je oznaka »Nova24tv«, nekdo celo stopnjuje protižalitev v: »Nova 24ur tv je ena velika gnojnica, ki je zasmradila celo državo.«

Študija primera 4: SOVRAŽNI NARATIVI PROTI LGBTQ

Dne 2. 6. 2020 je telekomunikacijsko podjetje T-2 na svojih uradnih profilih na Facebooku in Twitterju objavilo video oglas [26] z naslovom »Vsak ima svoj optimum, T-2 ima Optimum za vse« in pripisom »Kljub temu da smo si ljudje različni, vse vodi ista želja: biti srečen in najti svoj optimum. To iz srca privoščimo prav vsakomur, mi pa smo naš Optimum oblikovali za vas vse! #T2 #takokotmorabit«. V oglasu je prikazano poljubljanje različnih parov. Poleg mlajšega, starejšega in rasno mešanega para oglas prikazuje tudi poljubljanje dveh deklet in posebej dveh moških. Predvsem slednje je spodbudilo kar nekaj sovražnih odzivov v komentarjih na video in na drugih spletnih portalih, primarno proti LGBTQ-osebam. Oglas je bil predvajan tudi na televiziji, objavljen na portalu YouTube (vendar z onemogočenim komentiranjem), kot pasica ali slika (slika 2) pa tudi na nekaterih spletnih portalih in velikih fizičnih plakatih.

Slika 2: Oglas T-2 »Vsak ima svoj optimum.«

Objava z video oglasom na Facebooku uradnega profila T-2 je imela na dan analize (13. 10. 2020) 216 komentarjev uporabnikov in 271 odzivov, ki jih je mogoče izbirati z gumbom »Všeč mi je«. Od teh je 57 odzivov negativnih, preostali pa so pozitivni (»Všeč mi je«, »Obožujem« in »Sočustvujem«). Analizirali smo vse komentarje pod to objavo, ki so še vedno na voljo, vseh 22 komentarjev na tuit uradnega profila T-2 in druge delitve oglasa ali objave na teh portalih, ki smo jih našli s pomočjo ključnih besed. Izraziteje sovražne so bile samo objave nekaj posameznikov ter objave v skupinah »Kje pa tebe čevelj žuli?«, »Zavarujmo Slovenijo / Protect Slovenia« in na profilu »DOM – Domovinska liga«. Izbrana medija RTV Slovenija in Nova24TV o oglasu nista pisala.

6.1 Glavni sovražni narativ

Poleg številnih pozitivnih odzivov na oglas T-2 je zaznati tudi kar nekaj negativnih. Ti v glavnem sporočajo, da javno izkazovanje ljubezni med LGBTQ-osebami ni sprejemljivo in kot tako ni ustrezno za prikazovanje v javnem oglasu slovenskega ponudnika telekomunikacijskih storitev. Na splošno je zato oglas označen s »sramota«, »katastrofa«, »obup«, »absurd« in podobnimi žaljivkami. Specifični narativi, ki se v povezavi s tem sporočilom pojavljajo v analiziranih komentarjih, so po kategorijah predstavljeni v tabeli 5 in jih opisujemo v naslednjem poglavju.

Tabela 7: Povzetek sovražnih narativov proti LGBTQ

Javno izkazovanje ljubezni med LGBTQ-osebami ni sprejemljivo, saj gre za odklonske odnose, ki ogrožajo moralne vrednote družbe.

- LGBTQ-odnosi so neokusni, ostudni	- Gre za bolezen, anomalijo
- LGBTQ-propaganda vsiljuje svojo agendo	- Otroci ne bi smeli videti takih odnosov
- Zaradi nesprejemljivega oglasa z LGBTQ-vsebino je treba bojkotirati ponudnika T-2	

6.2 Specifični narativi

a) »Odnosi med LGBTQ-osebami so neokusni, ogabni. V javnosti ne bi smeli izkazovati svoje spolne usmerjenosti, temveč bi to morali skrivati za štirimi stenami.«

Najpogostejše komentatorji na neki način izražajo svojo ogorčenost nad prikazom LGBTQ-parov, ki se jim zdi nemoralen, tudi neokusen, ogaben oz. ostuden, perverzen. Še bolj žaljivi izrazi označujejo oglas kot »packarijo«, »za kozlat« in dogajanje v njem povezujejo s »Sodomom in Gomorom«. Pogostejši pa so komentarji, ki izražajo podobno sporočilo samo s čustvenimi simboli, ki prikazujejo bruhanje.

Kar nekaj komentatorjev začne svoje sicer sovražno sporočilo z nekakšnim opravičevanjem vnaprej v smislu »saj me ne motijo«, čemur sledi »ampak« in sporočilo, naj svojo ljubezen pripadniki LGBTQ-skupnosti kljub vsemu izražajo za štirimi stenami, v javnosti pa naj je ne kažejo, saj to ni okusno.

b) »Pripadnost LGBTQ ni naravna in bi morala biti diagnosticirana kot bolezen.«

Drugi tip komentarjev podobno označuje LGBTQ-skupnost kot odklonsko, vendar se osredotoča na biološko oz. psihološko raven. Večkrat so istospolni odnosi interpretirani kot bolezen ali duševna motnja, predvsem kot nekaj, kar »ni normalno« ali »naravno«. Kot bolni, celo »totalno prizadeti« so označeni tudi vsi, ki naj bi take »nenormalne« odnose podpirali in javno prikazovali.

Interpretacija LGBTQ kot duševne bolezni se pri nekaj komentatorjih stopnjuje do povezovanja homoseksualnosti z zoofilijo in večkrat s pedofilijo, v smislu, da podpiranje prvih pomeni tudi podpiranje drugih. S tem se manjšina na podlagi spolne usmerjenosti, ki vključuje sporazumne spolne odnose odraslih oseb, enači s kaznivo zlorabo živali in otrok, kar je samo po sebi žaljivo in predvsem ponižujoče, kaže pa tudi na nerazumevanje osnovnih pojmov.

c) »Prek različnih institucij, tudi medijev, LGBTQ-skupnost želi vsiliti svojo odklonsko miselnost naši družbi.«

Dejstvo, da se v oglasu enega večjih ponudnikov telekomunikacijskih storitev v Sloveniji pojavita homoseksualna para, naj bi po mnenju nekaterih uporabnikov Facebooka in Twitterja dokazovalo vsesplošno vsiljevanje LGBTQ-agende slovenskim državljanom. Pogosto je govora o LGBTQ-propagandi, indoktrinaciji njihove ideologije in »posiljevanju« ljudi z njihovim razmišljanjem. Kaže se bojazen pred posegom drugačnega v kulturo in identiteto naroda.

d) »Javno prikazovanje LGBTQ-odnosov škoduje našim otrokom. Oni ne bi smeli biti izpostavljeni takšnim prizorom.«

Predvsem se kot argumentacija neprimernosti vsebine v komentarjih pod video posnetkom oglasa, objavljenim na profilu T-2 na Facebooku, pojavlja specifičen narativ, ki izraža vsesplošno skrb za otroke. Izpostavljenost prikazanim vsebinam naj bi jim namreč škodovala, več je zapisov, da tega ne bi smeli videti in je zato skrajno nesprejemljivo, da se oglasi z LGBTQ-vsebino prikazujejo javno in s tem otrokom dostopno. V povezavi s prejšnjim specifičnim narativom naj bi šlo za negativen vpliv propagande na otroke, s čimer se jih sili, da sprejmejo to vrsto odklonskosti.

e) »Podjetje T-2 je treba zaradi nesprejemljivega oglasa z LGBTQ-vsebino bojkotirati.«

Med sovražnimi komentarji, zapisanimi pod objavo oglasa s profila T-2, prevladuje sporočilo ponudniku, da bi ga morali uporabniki zaradi homoseksualne vsebine oglasa bojkotirati. Nekateri obljublajo, da bodo zaradi tega zamenjali operaterja, drugi naj bi to priporočili tudi svojim znancem ali pa ne bodo sklenili pogodbe v prihodnje. Zaradi nestrinjanja s prikazom kontroverzne vsebine so uporabniki T-2 storitev torej pripravljene zamenjati ponudnika, ne glede na kakovost operaterjevih storitev in dosedanega zadovoljstva z njim.

6.3 Odgovori na sovraštvo

Občutno številčnejši kot sovražni so zapisi odobravanja oglasa. Poleg splošne podpore v komentarjih je nekaj osebnih profilov delilo oglas in ob tem zapisalo predvsem pozitivna sporočila, najbolj argumentirano eden od uporabnikov z: »Bravo @T2 za pogumno odločitev,

da v svoj oglas vključite raznovrstna razmerja in tako prispevate k zmanjševanju predsodkov do istospolnih partnerstev.« Deljene objave so dobile tudi več pozitivnih odzivov v obliki komentarjev ali odzivov z všečkom ali srčkom.

Izmed vseh analiziranih vsebin smo na temo LGBTQ zasledili največ nasprotnih in alternativnih narativov, ki so hkrati tudi najbolj argumentirani. Izstopajo predvsem odgovori uradnega profila T-2 na sovražne komentarje pod njihovo objavo. Poleg nekaterih hudomušnih GIF-ov so večkrat odgovorili tudi s premišljenimi in dobro argumentiranimi obrazložitvami, zakaj so se odločili za tako vsebino, npr.: »Opozorilo, da bi lahko bili z izbiro različnih partnerskih zvez sporni oziroma preveč provokativni, pa nas je le še utrdilo v stališču, da so to nujno potrebni premisleki v družbi. Čeprav smo si različni, smo skupaj vseeno enakopraven del naše družbe.«

Nekoliko manj razdelani, nekateri pa predvsem bolj neposredni, tudi žaljivi, so odzivi in argumenti drugih uporabnikov na sovražne zapise. Več jih očita avtorjem slednjih, da so nestrpni, nazadnjaški, tudi ignorantski in homofobi, ter opozarja, da bi v letu 2020 lahko že odpravili krivice in izključevanje manjšin samo zaradi drugačnosti, ki pa ni nujno slaba. Kritik in žaljivk so deležni predvsem avtorji, ki enačijo homoseksualnost s pedofilijo. Pod komentarji, ki homoseksualnost označujejo kot bolezen, se pojavijo sklicevanja na znanstvena dejstva, eden izpostavi, da je »homoseksualnost stroka že leta 1973 dekategorizirala kot duševno motnjo«, in doda povezavo na članek na to temo. Nekoliko posmehljivi so predvsem odgovori na komentarje, da bodo uporabniki bojkotirali T-2 zaradi vsebine, na kar sam T-2 večkrat odgovori z: »Žal nam je, da je to vzrok za preklic naročniškega razmerja. Če vam lahko pri vaši odločitvi še kako pomagamo, nas prosimo obvestite.« Nekateri drugi uporabniki dodajajo, da bodo oni, nasprotno, zaradi oglasa ostali pri T-2, eden pa posmehljivo svetuje nestrpnem: »Iz istega razloga predlagam vsem vam, da se odselite v Savdsko Arabijo. Tam takšnih in podobnih ekscesov ne poznajo.«

Največ večinoma vljudnih in argumentiranih odzivov so prejeli komentarji, ki predstavljajo vsebino oglasa kot otrokom škodljivo. Uporabniki opozarjajo, da bodo tudi otroci avtorjev teh zapisov lahko »drugačni« in bi se ob tako nestrpnih starših počutili slabo. Eden presenetljivo neposredno odvrne, da bi svojega otroka v primeru »drugačnosti« »zabrisal iz bajte«. Najbolj argumentiran odziv pojasni, da otroci ne bodo kar tako postali homoseksualni, če bodo videli dve istospolni osebi med poljubljanjem, in da četudi bi se to zgodilo, to ni nujno slabo. Dodaja, da take vsebine v medijih zmanjšujejo predsodke do manjšin, zaradi česar lahko družba lažje sobiva. Druga oseba podobno pojasni zaskrbljenemu staršu, da otroku lahko preprosto razširi obzorja z razlago, da obstajajo različne oblike ljubezni.

Eden bolj razdelanih odzivov predvsem na nestrpnost, ki jo je oglas T-2 sprožil, je tudi zapis spletnega Marketing magazina [27], ki predstavlja oglas kot dobrodošlo novost v slovenskem prostoru. Pojasnjuje, da bi v 21. stoletju raznolika vsebina že morala biti sprejemljiva, da je oglas zasnovan kot vključujoč in s tem predstavlja družbeno odgovorno potezo.

Pomembno sporočilo je javnosti poslalo tudi Oglaševalsko razsodišče, ki je na pritožbo potrošnice zoper oglas presodilo, da ta ni utemeljena, saj oglas ne krši določil Slovenskega oglaševalskega kodeksa in ne vsebuje elementov nedostojnega oglaševanja [28]. Novico o tem je na Facebooku delil profil Marketing magazin in s tem prejel 37 všečkov.

PRIMERJALNA ANALIZA

Zaznani sovražni narativi za vse štiri izbrane skupine tarč delujejo na podoben način – sporočajo, da je drugačnost kot posledica pripadnosti izbranim skupinam ali manjšinam neke vrste grožnja večinskim družbenim vrednotam. Te so kot take razumljene kot večvredne, kot kulturni in družbeni standard. Zaradi odmika od teh vrednot so skupine deležne sovražnih in celo nasilnih opazk, čeprav je v večini primerov ta odmik samo domneven. Širijo se predpostavke in dezinformacije v obliki žaljivega posploševanja in stereotipiziranja tarčnih družbenih skupin, da bi avtorji sovražnih zapisov upravičili svoja negativna čustva ali razširili sovražno miselnost. V primerih beguncev, politične opozicije in novinarjev javne televizije je značilno tudi sovraštvo, ki ga netijo medij Nova24TV in nekatere objave na Facebooku, ki posledično v komentarjih sprožijo nadaljnje širjenje diskriminatornih idej, objavljenih v člankih.

Najbolj očitna razlika med analiziranimi skupinami je v obsegu in načinu odzivanja drugih komentatorjev na sovraštvo. Najmanj utemeljenih odgovorov smo zaznali na temo beguncev, ki še vedno spadajo med najbolj diskriminirane družbene skupine, kar očitno vpliva tudi na pripravljenost uporabnikov, da bi jim stopili v bran. Nasprotno opazimo pri LGBTQ. Že samo dejstvo, da je eden večjih telekomunikacijskih podjetij v Sloveniji za svoj oglas izbral vsebino, ki vključuje omenjeno manjšino, kaže na to, da je del družbe naklonjen vključevanju LGBTQ-oseb, kar potrjujejo tudi komentarji, ki se postavljajo po robu sovraštvu proti njim. Ti so dobro argumentirani in številčni. Na drugi strani sta temi politične opozicije in novinarjev izraziteje politični, kar komentatorje deli na dva pola in spodbuja prerekanje na osebni ravni.

PREVENTIVNI IN EX POST UKREPI ZOPERSTAVLJANJA SOVRAŽNEMU DISKURZU V SLOVENIJI

Podrobnejšo analizo dobrih praks zoperstavljanja sovražnemu govoru na spletu v Sloveniji in drugih dveh sodelujočih državah smo v sklopu istega projekta pripravili v priročniku »Odgovor na sovražni govor na spletu: Predstavitev dobrih praks zoperstavljanja sovražnemu govoru na spletu v Sloveniji, Srbiji in na Hrvaškem«.

Med možne preventivne ukrepe številne institucije s tega področja uvrščajo predvsem ozaveščanje javnosti in ciljno izobraževanje mladih, učiteljev, pedagoških delavcev in podobno. Mirovni inštitut v sklopu tega izvaja delavnice v srednjih šolah z naslovom »Solidarnost-Enakost-Istost«, s katerimi spodbuja vključujočo družbo že med mladimi. Prek ozaveščanja civilne družbe delujejo tudi Spletno oko, društvo Parada ponosa z različnimi projekti spodbujanja sprejemanja drugačnosti ter druge organizacije, ki posamično organizirajo dogodke, kot so žive knjižnice, delavnice in okrogle mize, ali vodijo kampanje na temo sovražnega govora ali sprejemanja drugačnosti na splošno. Temeljijo na predpostavki, da lastne pozitivne izkušnje in neposreden stik s pripadniki manjšin zmanjšajo predsodke in razvijejo empatijo v posamezniku, ki je posledično manj nagnjen k širjenju sovražnega govora.

V primerih, ko je posameznik priča ali žrtev sovražnega govora, je na voljo kar nekaj ukrepov, ki jih lahko prepoznamo kot potencialno učinkovite. Ena od možnosti je sicer prijava neposredno na policijo, vendar do tega velikokrat ne pride, saj žrtve ali priče pogosto mislijo, da primer ni dovolj resen, ali pa predpostavljajo, da tako ali tako ne bo dosegel sodnega epiloga. Kar pogosto drži. Zato se večina ob iskanju pomoči obrne na druge institucije. Spletno oko na svoji spletni strani omogoča anonimno prijavo primerov sovražnega govora na spletu, prijavitelja obvešča o statusu prijave in mu zagotavlja priporočila za nadaljnje ukrepanje. V primeru ilegalnega sovražnega govora posamezne primere posreduje policiji v nadaljnje ukrepanje. Podobno omogoča pritožbe glede sovražnega govora v njihovih programih in na njihovem spletnem portalu Varuh pravic gledalcev, poslušalcev in bralcev ter uporabnikov programskih vsebin RTV Slovenija. Nanj se lahko obrnejo posamezniki, ki menijo, da je na njihovem portalu prišlo do kršitev pravic, kar Varuh obravnava in ob morebitnih kršitvah tudi posreduje. Splošna priporočila za ukrepanje ob soočenju s sovražnim govorom zagotavlja tudi spletni portal NiPrav.si, ki glede na vrsto negativne izkušnje in vsebino govora uporabnikom brezplačno svetuje, kaj lahko naredijo in kje dobijo podporo.

Kot eno od oblik odzivanja na sovražni govor različni projekti že nekaj časa spodbujajo tudi nasprotne in alternativne naracije. Društvo Parada ponosa v okviru projekta »Dekontaminacija sovražnega govora« organizira delavnice o nasprotni naraciji, na katerih izobražujejo zainteresirane posameznike o učinkovitih načinih odgovarjanja na sovraštvu. Podobna priporočila podaja tudi priročnik kampanje »Ne sovražnemu govoru« z naslovom »Zmoremo!«. Ta je v celoti namenjen dobrim praksam ukrepanja proti sovražnemu govoru, predvsem z nasprotnimi in alternativnimi naracijami.

ZAKLJUČEK

Analizirani in v tem poročilu opisani sovražni narativi proti štirim družbenim skupinam so sicer pričakovani rezultat, pa vendar presenečata predvsem številčnost in skrajnost nekaterih komentarjev, ki te narative izražajo. Prikazovanje družbenih skupin kot manj vrednih, širjenje dezinformacij in žaljivih stereotipov ter s tem stopnjevanje »drugačnosti« do te mere, da se jo obravnava kot odklonsko, celo nevarno in škodljivo, so glavne značilnosti sovražnega govora predvsem proti manjšinskim družbenim skupinam. Iz analize je prav tako mogoče razbrati, da se podobni sovražni narativi pojavljajo tudi v izključno političnih razpravah, pri katerih je diskreditacija glavno orodje odtujevanja domnevnih ali dejanskih političnih nasprotnikov.

Ob pregledu različnih medijskih in družbenih portalov glede prisotnosti sovražnih narativov lahko sklenemo, da obstaja občutna razlika med zapisi glede na to, kje so objavljeni. Na eni strani je razprava na RTV Slovenija, četudi vsebuje sovražne narative, večinoma sorazmerno kulturna, medtem ko so tako članki, predvsem pa komentarji na portalu Nova24TV izrazito vulgarniji, neposredno izražajo sovraštvu in celo pozivajo k nasilju nad tarčnimi skupinami. Glede na pregled značilnosti poročanja predvsem Nova24TV lahko sklepamo, da je bil eden od vzvodov za odkrito sovraštvu v komentarjih verjetno tudi način, kako je sporočilo dostavljeno v članku, ki lahko to sovraštvu dodatno izzove, po drugi strani pa zagotovo tudi dejstvo in zavedanje komentatorjev, da so komentarji na Rtv.slo.si moderirani in omejeni, medtem ko na portalu Nova24TV ni zaznati, da bi sovražne komentarje odstranjevali. Hkrati so bili v primerjavi s komentarji na spletnem portalu Nova24TV komentarji na objave njihovega uradnega profila na Facebooku izrazito manj agresivni in so izražali sovraštvu brez razčlovečenja in izredno poniževalnega načina komunikacije. Znano je, da Facebook dosledno moderira in odstranjuje najbolj skrajne oblike sovražnega govora, zaradi česar se je ta predvidoma v večjem delu preselil drugam. Izkazalo se je, da vsaj določena stopnja moderiranja, ki ga opravlja upravitelj portala, zagotavlja okolje, v katerem se lahko razvije bolj konstruktiven in bolj kulturn dialog.

Dodatno so v analizi bolj kot komentarji uporabnikov izpostavljeni članki izbranih medijev, pri katerih smo zaznali, da vsebujejo katerega od sovražnih narativov. Ti imajo namreč veliko večji družbeni vpliv kot komentarji, saj mediji sami delujejo kot snovalci družbene resničnosti in pri ljudeh, ki jim zaupajo, oblikujejo mnenje o dogajanju v svetu. To je še posebej pomembno v dveh izbranih medijih, Nova24TV in RTV Slovenija, ki sta med najbolj branih v Sloveniji. Od RTV kot javnega medija se sicer pričakuje nepristransko poročanje, vendar se predvsem pri podpornikih trenutne desne vlade kaže, da se zaupanje v javne medije spreminja. Ti so večkrat označeni za politične, kot alternativa pa predstavljena Nova24TV, ki sama sebe označuje za »medij v službi resnice«. S tega vidika je še posebej zaskrbljujoče, da je na njihovem portalu objavljenih kar nekaj člankov, ki širijo sovražne narative in jih izrazito spodbujajo v komentarjih.

Med drugimi smo bili pozorni na to, kako se sovražna vsebina na različnih portalih širi. Glede na delež in skrajnost izražene nenaklonjenosti tarčam v povezavi z objavami in članki, pod katerimi se različne kategorije sovražstva izražajo, lahko sklenemo, da so vsebinsko komentarji pod močnim vplivom članka, ki ga uporabniki pred komentiranjem preberejo. Izrazito negativno

nastrojeni članki in zapisi objav pod njimi sprožijo tudi bolj radikalne odzive, a vendar ne gre samo za vsebino članka. Upoštevati moramo dejstvo, da uporabniki na podlagi že izoblikovanih prepričanj selektivno sledijo in prebirajo članke točno določenih medijev ter so včlanjeni v interesne skupine, ki ustrezajo njihovem odnosu, tudi do družbenih skupin, predvsem pa do politične opcije. Uporabniki, ki berejo in posledično komentirajo članke medija, ki je izrazito sovražno usmerjen proti določenim skupinam, so predvidoma tudi sami podobnega mnenja in s tem bolj nagnjeni k ustvarjanju dodatnih sovražnih vsebin.

Večina komentarjev je sicer zapisana posamično in le redko je iz kontinuirane razprave razbrati, da bi prejšnji sovražni komentarji spodbudili nadaljnje sovraštvo drugih uporabnikov, kljub temu pa velja, da se med seboj upravičujejo. Na drugi strani je zaznati nekaj krajših razprav v smislu nasprotovanja med uporabniki, predvsem kot nasprotne narative. Izkaže se, da žaljivi in slabše argumentirani nasprotni narativi nimajo pozitivnega učinka, saj večinoma spodbudijo dodatno obračunavanje med komentatorji, pogosto tudi na osebnem nivoju. Nasprotno pa vljudni in argumentirani alternativni odzivi na sovražne narative najpogosteje nestrpne uporabnike utišajo, hkrati pa nosijo močno sporočilnost in spodbujajo vključujočo miselnost brez nepotrebne dodatnega sovraštva do drugače mislečih.

PRIPOROČILA

Pri zoperstavljanju sovražnemu govoru na spletu je predvsem pomembno sodelovanje različnih institucij in področij. Na podlagi prepoznanih dobrih praks in izkušenj akterjev s tega področja lahko sklenemo nekaj splošnih priporočil, ki bi jih veljalo upoštevati⁵. Zakonska regulacija sovražnega govora, še posebej na spletu, je v vseh v projektu sodelujočih državah pomanjkljiva, zato bi bilo treba celostno urediti to področje na način, ki bi omogočal učinkovit pregon skrajnih oblik sovražnega govora. Sodelovanje državnih institucij s civilno družbo, predvsem z organizacijami, ki imajo obsežne izkušnje s področja, je eden od načinov ustreznega reševanja problema na državni ravni, kar bi veljalo upoštevati tudi pri oblikovanju ali posodabljanju zakonodaje. V praksi se namreč kažejo potrebe po jasnejših in učinkovitejših pravnih določilih ter usposabljanju organov pregona za prepoznavanje sovražnega govora in podporo žrtvam.

Eden ključnih dejavnikov pri zmanjševanju predvsem skrajno sovražne vsebine na portalih je učinkovita samoregulacija spletnih medijev, kar smo potrdili tudi v svoji analizi. Medijski portal, ki komentarje moderira, vsebuje občutno manj sovražnega govora, predvsem pa praktično nič ekstremnega spodbujanja k nasilju. Podobno velja za družbena omrežja, pri katerih se kaže dobra praksa odstranjevanja sovražne vsebine in omogočanje, da jo uporabniki prijavljajo, kot pomemben korak k ustvarjanju prijaznega spletnega okolja. Predvsem večje spletne portale bi bilo treba spodbuditi k doslednemu izvajanju takih praks, z njimi redno sodelovati in izvajati okrepljen nadzor, hkrati pa to zakonsko urediti. Glede na to, da so vsebine, ki sistematično širijo dezinformacije, pogosto pomemben izvor sovraštva, bi veljalo spodbujati tudi t. i. preverjanje dejstev na vseh večjih komunikacijskih platformah, predvsem pa aktivno delovati v smeri izobraževanja javnosti o medijski in informacijski pismenosti ter prepoznavanju dezinformacij in sovražnega govora. Takšna izobraževanja bi lahko bila del kurikuluma v šolah kot samostojen predmet medijske in informacijske pismenosti ali izvedena v sklopu obstoječih predmetov ali obšolskih dejavnosti, predmet javne in medijske razprave ali različnih dejavnosti civilne družbe, za katere bi državne institucije lahko namenile subvencije. Hkrati je treba nasloviti problem politične komunikacije in samoregulacije na tem področju zaradi močnega vpliva javnih osebnosti na družbo, česar bi se morale te zavedati in zato ravnati odgovorno.

⁵ Izkušnje dobrih praks in priporočila za ukrepanje so bili predstavljeni na Spletni regionalni konferenci vzajemnega učenja o dobrih praksah in pridobljenih izkušnjah pri zoperstavljanju sovražnemu govoru na spletu, organizirani v okviru projekta Behave. Več o konferenci: <https://www.mirovni-institut.si/spletna-regionalna-konferenca-vzajemnega-ucenja-o-dobrih-praksah-in-pridobljenih-izkusnjah-pri-zoperstavljanju-sovraznemu-govoru-na-spletu/>

Priporočljivo je, da uporabniki, ki se na sovraštvo odzivajo, uporabljajo argumentirane in izvirne nasprotne narative, brez osebnih žalitev komentatorjev. Cilj ni povzročiti negativne občutke ali celo občutek viktimizacije avtorja sovražnih narativov, temveč njemu in drugim uporabnikom pokazati, zakaj ti niso ustrezni ali upravičeni. To lahko dosežemo tudi s hudomušnimi odzivi, GIF-i in memi ali s podobnimi inovativnimi metodami, s katerimi se približamo predvsem mlajšemu prebivalstvu. Eden od pomembnih dejavnikov odzivanja na sovraštvo je tudi vpliv sporočila ali nasprotne naracije, kar lahko dosežemo z vključevanjem prepoznavnih oseb ali podjetij. Od vseh zaznanih pozitivnih narativov je imelo največji vpliv ravno sporočilo, ki ga je s kampanjo inoglasom, kot tudi z odzivi na sovražne komentarje, preneslo podjetje T-2. Poleg znatno večjega dosega, kot ga imajo komentarji posameznih uporabnikov, gre tudi za premikanje mejnikov na oglaševalskem prostoru, ki le redko ustvarja vključujoče vsebine in izraža strpnost do manjšinskih skupin.

ENGLISH SUMMARY

In this report, we present the main findings of the analysis of hate narratives in online media and online communication in Slovenia. Following the proposed project methodology, we identified four target groups that are particularly exposed to online hate in Slovenia: refugees, political opponents to the government, journalists and the LGBTQ community. By surveying the happenings in a given time frame (from June 2019 until June 2020), we additionally identified specific events that triggered a large number of hostile responses from online users against these targets (presented in Table a).

Table a: Summary of the analyzed sample

GROUP	EVENT	PERIOD
Refugees	Shooting of Croatian police officers at refugees on their way to Slovenia	16–23.11 and 27.11–4.12.2019
Political opposition	Alternative celebration of Statehood Day – as part of the protests against the government	24–30.6.2020
Journalists	First and second Tarča broadcast (RTV Slovenia) on the government's purchases of protective equipment	23.4–6.5.2020
LGBTQ	T2 commercial titled “Everyone has their optimum, T-2 has Optimum for everyone.”	2.6.–16.6.2020

Online articles and their comments on chosen topics were analyzed from two online media—national RTV Slovenia and political Nova24TV—according to their readability, reach, and the number of responses in the comments on their portal, and social media posts were analyzed on Facebook and Twitter. We focused on the reporting characteristics in news media articles and hateful, as well as positive, comments and the dynamics of communication in user-generated content. For each target group, we identified the main hate narrative and its sub-narratives that appeared in the analyzed online media.

For the target group **refugees**, the main hate narrative was identified as: **“Refugees are threatening European society; therefore, it is justified to limit their arrival, including with physical violence (shooting them).”** The sub-narratives were the following:

- “They are not refugees but (economic) migrants.”
- “Refugees are violent by their nature, potential criminals or even terrorists.”
- “Refugees are violating laws and crossing borders illegally. With that, they are attacking the rule of law and sovereignty of the country they are coming to.”

- “The arrival of refugees is, in fact, the planned Islamization and invasion of Europe by the East.”
- “Refugees didn’t come to Europe to work but to exploit our system and to live at our expense.”
- “There are too many immigrants from the Middle East and Africa. With mass immigration and a disproportionately higher birth rate, they are threatening the existence of Europeans.”

For **political opponents to the government**, the main hate narrative was identified as: **“Individuals who oppose the government (and who take part in anti-government protests) are against our country, morally corrupt and do not comply with Slovenian values.”**
The sub-narratives were:

- “Opponents of the government glorify the communist totalitarian system and its crimes.”
- “These are unemployed people who live at the expense of taxpayers or self-proclaimed cultural workers who unjustifiably receive financial support instead of working.”
- “Opponents of the current government are mostly immigrants from the Balkans. They are showing their negative attitude and ingratitude to Slovenia.”
- “Opponents of the government are violent, rioting and destroying property of others.”
- “Movements against the current government are organized by opposition parties who are inviting people to such events to overthrow the coalition. They operate within a deep state.”
- “With such celebrations and protests against the government, its opponents are endangering public health.”

The main hate narrative against **journalists** was: **“Journalists of the public broadcaster RTV Slovenia do not benefit the general public and citizens of Slovenia, but are their enemies.”**
with sub-narratives:

- “RTV Slovenia is not independent, but a political media outlet. In cooperation with left-wing political parties and the deep state, they want to discredit and overthrow the current government.”
- “RTV Slovenia journalists are lying. The articles they publish are fake news.”
- “Reporting by RTV Slovenia is subjective and biased. They discriminate against some of their guests.”
- “RTV Slovenia does not work in the interest of entire nation, but we are still forced to finance it. The obligatory payment of the RTV fee should be abolished.”
- “Journalists are personally responsible for the content they publish, so it is acceptable to insult them on personal level.”

For the **LGBTQ** target group, the main hate narrative was: **“Public displays of LGBTQ couples’ love are not acceptable. These are deviant relationships that threaten the moral values of society.”**

- “Relationships between LGBTQ people are distasteful and disgusting. Their sexual orientation should be hidden behind four walls.”
- “LGBTQ orientation is not natural and should be diagnosed as an illness.”
- “Through various institution, including the media, the LGBTQ community wants to indoctrinate their sick mentality into our society.”
- “Public displays of LGBTQ relationships are harming our children. They should not be exposed to such acts.”
- “We should boycott the T-2 company because of their unacceptable advertisement with LGBTQ content.”

Hate narratives for all four groups are designed to portray otherness as a threat to society, often supported with disinformation, offensive generalization and stereotyping of target groups to justify hate against them. Additionally, there seems to be a connection between the hatefulness of news media articles published online and the extremity of hate written in comments below it. Most of the articles on the Nova24TV portal that were hateful in their own right also encouraged readers to react very aggressively, directly expressing violent hate speech or very derogatory insults.

Fewer comments were identified as positive towards target groups or advocating them, except for the comments on the LGBTQ topic, where most of them were supportive, including comments (and the advertisement itself) from telecommunications provider company T-2. We found several well-argued or humorous responses to hate in forms of counter or alternative narratives. Readers and commenters were the least supportive towards refugees, who seem to be the most discriminated group. It seems like fewer people are willing to defend them even in the most extreme cases of hate speech against them.

At the end of the report, we present some suggestions for acting against hate speech in Slovenia. Identified good practices are listed and briefly described, and recommendations for policy and other actions of various actors for limiting and countering hate speech are given.

LITERATURA IN VIRI

Alexa, »Top Sites in Slovenia,« 19. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://web.archive.org/web/20200619101133/https://www.alexasites.com/topsites/countries/SI>

A. De Latour, N. Perger, R. Salaj Claudio Tocchi, P. Viejo Otero, »Zmoremo! Ukrepanje proti sovražnemu govoru skozi nasprotne in alternativne naracije,« 2019. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://mlad.si/e-katalogi/Zmoremo!/2/#zoom=z>

Kazenski zakonik Republike Slovenije [KZ-1], 2012. [Elektronski]. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

ZRC SAZU, »Terminološka svetovalnica: Prebežnik,« 1. junij 2015. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/prebeznik#v>

Z. Vrdlovec, »dr. Jože Vogrinc, sociolog: Nekaj pojmovnih prikazni,« 2016. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042727715>

ANALIZIRANI ČLANKI

[1] B. V., »Hrvaška policija streljala na prebežnike, eden je v smrtni nevarnosti,« Rtvsl.si, 17. november 2019. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/svet/evropa/hrvaska-policija-streljala-na-prebeznike-eden-je-v-smrtni-nevarnosti/505172>. [Poskus dostopa: september 2020].

[2] Maribor24, »Izredno dogajanje na slovensko-hrvaški meji; streljali so na ilegalne migrantel,« Nova24tv.si, 17. november 2019. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/svet/izredno-dogajanje-na-slovensko-hrvaski-meji-streljali-so-na-ilegalne-migrante/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[3] J. R., »Hrvaška policija s strelnim orožjem ranila še enega prebežnika,« Rtvsl.si, 28. november 2019. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/svet/evropa/hrvaska-policija-s-strelnim-orozjem-ranila-se-enega-prebeznika/506225>. [Poskus dostopa: september 2020].

[4] I. Šokić, »Na Hrvaškem nov primer napada migranta na policista – ta je moral v sili streljati,« Nova24tv.si, 28. november 2019. [Elektronski]. Dostopno prek: https://nova24tv.si/svet/na-hrvaskem-nov-primer-napada-migranta-na-policista-ta-je-moral-v-sili-streljati/?fbclid=IwAR2NlkgT0214HgV6ErQrQWQycRAX_CHqDYHbo03k42wqQWttgalNrlLsyfBw. [Poskus dostopa: september 2020].

[5] A. M. La. Da., »Protestnike na Prešernovem trgu pričakali rumeni jopiči,« Rtvsl.si, 24. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/slovenija/protestnike-na-presernovem-trgu-pricakali-rumeni-jopici/528414>. [Poskus dostopa: september 2020].

[6] S. Nova24TV, »[Slovenija] 25.06.2020 - Protidržavna proslava v čast komunizmu, anarhizmu in izprijenosti,« Youtube.com, 25. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=H8QWUkQbb0s>. [Poskus dostopa: september 2020].

[7] S. TOPTV, »(V ŽIVO) Alternativna proslava ob dnevu državnosti na Prešernovem trgu,« Youtube, 24. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: https://www.youtube.com/watch?v=ZrLxt_LyaqU. [Poskus dostopa: september 2020].

[8] R. Krajnc, »Nedostojne in zavržne aktivnosti plenilskih kulturnih marksistov pri bojkotu uradne državne proslave,« Nova24tv.si, 23. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/lpesnik-se-ob-organizaciji-antiproslave-sprazuje-si-predstavljate-mater-ki-ima-deset-sinov-in-ob-njenem-rojstnem-dnevu-polovica-teh-sinov-pripravi-antipraznovanje-rojstnega-dne/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[9] R. Krajnc, »[Foto] »Antiproslava« v znamenju razkazovanja spolnih organov, tujih pesmih in totalitarnih simbolov,« Nova24tv.si, 25. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/foto-antiproslava-v-znamenju-razkazovanja-spolnih-organov-tujih-pesmih-in-totalitarnih-simbolov/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[10] L. Perš, »[Video] Protidržavna proslava v čast komunizmu, anarhizmu in izprijenosti,« Nova24tv.si, 26. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/video-protidravna-proslava-v-cast-komunizmu-anarhizmu-in-izprijenosti/?fbclid=IwAR3DeEUeUwDx7NaSNS-r1WMsn5dkLPfGIPXwVRhccpaeSDS1t51sJDa4LTA>. [Poskus dostopa: september 2020].

[11] V. R. Slovenije, Twitter.com, 22. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://twitter.com/vladaRS/status/1275137530187395074>. [Poskus dostopa: september 2020].

[12] G. K., »V Tarči razkrili politične pritiske na dobave zaščitne opreme,« Rtvsl.si, 23. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/zdravje/novi-koronavirus/v-tarci-razkrili-politice-pritiske-na-dobave-zascitne-opreme/521695>. [Poskus dostopa: september 2020].

[13] G. K. T. K. B., »Po oddaji Tarča kriminalisti tudi na TV Slovenija; Janša napovedal poročila do torke,« Rtvsl.si, 24. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/zdravje/novi-koronavirus/po-oddaji-tarca-kriminalisti-tudi-na-tv-slovenija-jansa-napovedal-porocila-do-torka/521736>. [Poskus dostopa: september 2020].

[14] G. K. A. S., »Zakaj je država naročila 220 manj primernih respiratorjev podjetja Geneplanet?,« Rtvsl.si, 30. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/slovenija/zakaj-je-drzava-narocila-220-manj-primernih-respiratorjev-podjetja-geneplanet/522390>. [Poskus dostopa: september 2020].

[15] H. Murn, »Burni Twitter odzivi na Tarčo glede nakupov zaščitne opreme: »Ne, Tarča ni razkrila prav nič. Nepravilnosti se razkrije z dokazi in ne z insinuacijami.«,« Nova24tv.si, 24. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/burni-twitter-odzivi-na-tarco-glede-nakupov-zascitne-opreme-ne-tarca-ni-razkrila-prav-nic-nepravilnosti-se-razkrije-z-dokazi-in-ne-z-insinuacijami/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[16] L. Perš, »Prvi predsednik slovenske vlade Lojze Peterle ostro zavrača očitke oddaje Tarča,« Nova24tv.si, 24. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/prvi-predsednik-slovenske-vlade-lojze-peterle-ostro-zavraca-ocitke-oddaje-tarca/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[17] R. Krajnc, »Direktor Medicop Podlunšek o Tarči: Nesposobneži si zdaj rešujejo riti s spono kvazi raziskovalnega novinarstva na TV Slovenija,« Nova24tv.si, 24. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/direktor-medicop-podlunsek-o-tarci-nesposobnezi-si-zdaj-resujejo-riti-s-spono-kvazi-raziskovalnega-novinarstva-na-tv-slovenija/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[18] S. Kovač, »Je šlo pri objavi prisluhov med Počivalškom in Zakrajškom v oddaji Tarča za kaznivo dejanje zlorabe položaja policije ali obveščevalne službe?,« Nova24tv.si, 25. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/je-slo-pri-objavi-prisluhov-med-pocivalskom-in-zakrajskom-v-oddaji-tarca-za-kaznivo-dejanje-zlorabe-polozaja-policije-ali-obvescevalne-sluzbe/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[19] L. Perš, »[Video] Razkrivamo pokvarjene manipulacije paradne novinarke Tarče Nataše Markovič,« Nova24tv.si, 25. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/video-razkrivamo-pokvarjene-manipulacije-paradne-novinarke-tarce-natase-markovic/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[20] L. Perš, »Uspešno slovensko podjetje GenePlanet razkriva podle laži nacionalne RTV Slovenija pri poskusu medijskega umora,« Nova24tv.si, 25. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/l-uspesno-slovensko-podjetje-geneplanet-razkriva-lazi-nacionalne-rtv-slovenija-saj-sporocajo-da-bodo-posel-zakljucili-do-15-maja-in-v-primeru-neuspeha-bo-slovenija-koristila-njihovo-bancno-garanci/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[21] I. Šokič, »Zbor za republiko od generalnega direktorja RTV Kadunca zahteva: V najkrajšem možnem času soočite vse ključne protagoniste »afere maske«,« Nova24tv.si, 29. april 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/zbor-za-republiko-od-generalnega-direktorja-rtv-kadunca-zahteva-v-najkrajsem-moznem-casu-soocite-vse-kljucne-protagoniste-afere-maske/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[22] H. Murn, »Nov fiasko RTV: Zamolčani konflikt interesov »strokovnjaka« Riharda Knaflja,« Nova24tv.si, 1. maj 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/nov-fiasko-rtv-zamolcani-konflikt-interesov-strokovnjaka-riharda-riflja/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[23] Ž. Novak, »Inkvizicija nacionalne televizije: Jelka Godec na grmadi v oddaji Tarča, a je z dokaznimi argumenti oprala svoje ime!,« Nova24tv.si, 1. maj 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/inkvizicija-nacionalne-televizije-jelka-godec-na-grmadi-v-oddaji-tarca-a-je-z-dokaznimi-argumenti-oprala-svoje-ime/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[24] L. Perš, »Sramotno in neprofesionalno: Erika Žnidaršič dala besedo obrambnemu ministru Toninu komaj po dobri uri oddaje Tarča, pa še takrat ga je prekinjala in priganjala,« Nova24tv.si, 1. maj 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/politika/sramotno-in-neprofesionalno-erika-znidarsic-dala-besedo-obrambnemu-ministru-toninu-komaj-po-dobri-uri-oddaje-tarca-pa-se-takrat-ga-je-prekinjala-in-priganjala/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[25] B. Majdič, »[Video] Razkrinkani! Cilj Tarče ni resnica, temveč diskreditacija tistega, ki si ga izberejo za tarčo!,« Nova24tv.si, 5. maj 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://nova24tv.si/slovenija/video-razkrinkani-cilj-tarce-ni-resnica-temvec-diskreditacija-tistega-ki-si-ga-izberejo-za-tarco/>. [Poskus dostopa: september 2020].

[26] T.-2. d.o.o., Facebook.com, 2. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.facebook.com/teveda.net/posts/3207744979260301>. [Poskus dostopa: september 2020].

[27] G. Meden, »T-2: Poljub kot simbol osebne izbire,« Marketmagazin.si, 10. junij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.marketingmagazin.si/aktualno/t-2-poljub-kot-simbol-osebne-izbire>. [Poskus dostopa: september 2020].

[28] »Pritožba zoper oglaševanje T-2 ni utemeljena,« Marketmagazin.si, 31. julij 2020. [Elektronski]. Dostopno prek: <https://www.marketingmagazin.si/aktualno/pritozba-zoper-oglasovanje-t-2-ni-utemeljena?fbclid=IwAR0pI9KceW3lBZYD7whaGQu8cyZYRSWcn5lnY-yubmYqFN0Qdwx-3gX-jg>. [Poskus dostopa: september 2020].

ODG...VOR

SOVRAŽNI NARATIVI V SPLETNIH MEDIJAH
IN SPLETNI KOMUNIKACIJI V SLOVENIJI

S finančno podporo Evropske unije.